

หัวข้อเรื่อง

1. ยุคกลาง 3 ยุค
2. ยุคเฟลโตใหม่

สาระสำคัญ

1. หลักปรัชญาเฟลโตใหม่ เข้าผสมผสานกับคริสตศาสนา
2. คริสตศาสนาเป็นเครื่องมือที่มีอำนาจยิ่งของพระเจ้า
3. ทศนะของนักบุญออกัสติน - อีควอนัส

จุดมุ่งหมาย

เมื่อได้ศึกษาบทที่ 3 จบแล้วจะสามารถ

1. เข้าใจหลักการของปรัชญาเฟลโตใหม่ได้
2. บอกได้ถึงความพยายามของนักปรัชญาคริสตศาสนา นำหลักปรัชญาเข้าผสมกับคริสตศาสนา
3. จำแนกออกได้ระหว่างศรัทธา กับเหตุผล

บทที่ 3

อภิปรัชญายุคกลาง

(Medieval Metaphysics)

คำว่า “ยุคกลาง” หรือ “สมัยกลาง” แบ่งออกเป็น 3 ยุคด้วยกัน คือ

- 1) ยุคมืด (The Dark Age)
- 2) ยุคที่เริ่มต้นด้วยการค้นพบงานของอริสโตเติล
- 3) ยุคที่เริ่มเมื่อคริสตศักราชที่ 14

ยุคมืด

ยุคมืดครอบคลุมระยะเวลาหลายศตวรรษ นับตั้งแต่การสลายตัวของอาณาจักรโรมันตะวันตกไปจนถึงสมัยที่มีการค้นพบงานนิพนธ์ของอริสโตเติล อันเป็นบุคคลที่ถูกลืมไปเกือบหมดสิ้น เมื่อพิจารณาดูภายนอกแล้ว ยุคมืดเป็นยุคแห่งความบีบคั้น เป็นยุคแห่งความสับสนวุ่นวายของโลกที่สลายออกเป็นเสี่ยง ๆ เมื่อพิจารณาดูภายใน ยุคมืดเป็นยุคแห่งความเชื่ออันมั่งงายและเป็นยุคแห่งความหวาดกลัว เพราะมีแต่เพียงคริสตศาสนาเท่านั้นที่บุคคลจะแสวงหาที่พึ่งได้ และหาความสงบเรียบร้อยได้

ในบรรดามรดกทางความคิด อันสำคัญของกรีกนั้น แทบจะไม่มีอะไรเหลืออยู่เลย แต่บุคคลสำคัญคนหนึ่ง คือ นักบุญ ออกัสติน (St. Augustine) เป็นบุคคลผู้นำเอาปรัชญาพลาโตใหม่ (Neo-Platonism) เข้ามาผสมผสานกับความคิดของคริสตศาสนาเท่าที่คริสตศาสนาจะสามารถรับเอาไว้ได้ และก็มีอยู่เหมือนกันที่คตินี้ความคิดที่รับเข้าไว้นั้นมีความขัดแย้งกับคริสตศาสนา

ยุคที่สอง

ยุคที่สอง เริ่มด้วยการค้นพบงานนิพนธ์ของอริสโตเติล และงานแปลของอริสโตเติลไปจนถึงการจัดรวบรวมคตินี้ความคิดแห่งสมัยกลางขึ้นมา อันเป็นผลงานของนักบุญอควินัส (St. Aquinas) และอาจารย์ในสำนักต่าง ๆ อาจารย์ในสำนักต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผู้คงแก่เรียน

ได้รับการฝึกฝนอบรมมาอย่างดี บางท่านก็เป็นนักบวช บางท่านเป็นนักคิดตำรา ทำการสอน อยู่ตามวัด โรงเรียนของวัด และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อาจารย์เหล่านี้ทำการสอนโดยใช้ภาษา ธรรมดา เดินทางท่องเที่ยวไปในฐานะอาจารย์ จากสถานที่แห่งหนึ่ง ไปยังที่อีกแห่งหนึ่ง จาก ประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง

อาจารย์สัจจกรเหล่านี้ ได้เป็นผู้หล่อหลอมสติปัญญาของคนในยุคนั้น ผลงานของ อาจารย์เหล่านี้ ก็คือปรัชญาสังเคราะห์สมัยกลาง (The Medieval Synthesis) ซึ่งมีโครงสร้าง ภายนอกอันสำคัญคือเทววิทยาหรือศาสนวิทยา (Theology) เป็นปรัชญาที่สร้างแนวความคิด สติปัญญา และโลกทรรศน์ให้แก่บุคคลในโลกตะวันตกยุคนั้น มีขอบข่ายคลุมไปไม่เฉพาะ อภิปรัชญา ตรรกวิทยา และเทววิทยา เท่านั้น แต่รวมไปถึงจริยธรรม การเมือง และชีวิต ของมนุษย์ทุกด้าน

อาจารย์สัจจกรเหล่านี้ เป็นผู้สร้างกรอบแห่งความเชื่อ และความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มี เหตุผลและความแจ่มแจ้ง ที่เป็นประโยชน์แก่การประกาศธรรมของคริสตศาสนาสืบต่อ มาเป็นเวลาหลายศตวรรษ ความเชื่อและความคิดเหล่านี้ ถึงแม้จะอาศัยสมมติฐานที่ปราศ จากข้อพิสูจน์ แต่ก็มีลักษณะเป็นเรื่องราวที่สัมพันธ์กันอยู่ในกฎเกณฑ์ที่ยอมรับนับถือ และสอดคล้องกับหลักตรรกวิทยา

ยุคที่สาม

ยุคที่สามเริ่มตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 14 ได้เห็นการเริ่มต้นของผลกระทบระบบปรัชญา พลาโตใหม่ที่ฟื้นฟูขึ้น มีต่อปรัชญาสมัยกลาง ความคิดอันท้าทายของวิชาดาราศาสตร์แผนใหม่ ตามแนวความคิดของกาลิเลโอ การถกเถียงกันอย่างใหญ่โตเรื่องความสัมพันธ์ของศรัทธาและ เหตุผล และความต้องการของโลกในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ที่หลงไหลอยู่กับ เรื่องของชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งบั่นทอนทำลายปรัชญาของคริสตศาสนากับปรัชญาพลาโตใหม่ (Neo-Platonism) ที่สอนว่า โลกแห่งการสัมผัสและการแสวงหาความสุขจากการสัมผัสนั้น เป็นความเลวทราม

แนวความคิดของยุคนี้ เป็นสิ่งที่คนสมัยปัจจุบันไม่สามารถจะเข้าใจได้ นักปรัชญา นักประวัติศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ศตวรรษที่ 20 สามารถเข้าถึงศาสนวิทยา (Theology) ประวัติศาสตร์ ปรัชญา วิทยาศาสตร์ วิชาวิธีและระบบวิธีต่าง ๆ ของคริสตศาสนาในศตวรรษ ที่ 13 ได้อย่างไร เราศึกษาเพิ่มเติมพินัยอันหนาเตอะของนักบุญอโวกัวสนัสด้วยความยากลำบาก

นักบุญอโวกัวสนัส (St. Augustine ค.ศ. 345-430)

นักบุญอโวกัวสนัส เป็นผู้ที่ศรัทธาในปรัชญาของพลาโตใหม่ และเป็นนักปรัชญาที่นิยมด้วย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของมนุษย์ อโวกัวสนัสเชื่อว่า ถึงแม้มนุษย์จะมีประกายแห่งพระเจ้า

มนุษย์ก็ยังคงขาดานสร้างขึ้นมาพร้อมกับบาป สวรรค์แยกอยู่ต่างหากจากโลกฉันใด วิญญาณของมนุษย์ก็แยกอยู่ต่างหากจากกายของมนุษย์ ฉะนั้น

นักบุญออกัสติน เกือบจะนำเอาปรัชญาพลาโตใหม่เข้ามาครอบงำคริสตศาสนาทั้งหมด งานอันสำคัญที่สุดของออกัสตินคือการนำปรัชญาแห่งประวัติศาสตร์และอภิปรัชญาเข้ามาใช้ในคริสตศาสนา

เมื่อมีคนกล่าวหาว่าคริสตศาสนาเป็นสิ่งทำลายอาณาจักรโรมัน นักบุญออกัสตินก็ได้เขียนบทนิพนธ์โต้แย้งทันที บทนิพนธ์เรื่องนั้นคือ “นครแห่งพระเจ้า - The City of God” เพื่อแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ถึงความสัมพันธ์ของศาสนาจักรกับโลกที่เต็มไปด้วยบาป

นักบุญออกัสติน เป็นผู้นำเอาความคิดเรื่องชะตากรรมของมนุษย์ เป็นสิ่งที่กำหนดล่วงหน้า (Predestination) และความคิดเรื่องความกรุณาอย่างยิ่งของพระเจ้า (Irresistible Grace) เข้ามาสู่องค์การคริสตศาสนา

ความคิดทั้งสองเรื่องนี้เป็นคติความคิดของความเชื่อทางศาสนาในเรื่องของเหตุกาวนิยม (Determinism)

คติทั้งสองเรื่องนี้ทำให้คริสตศาสนิกชนมีความรู้สึกมั่นใจ และมีที่พึ่งทางใจขึ้นในโลก มนุษย์ผู้มีความคิดว่า ตนนั้นถูกกำหนดให้มาเป็นเครื่องมือที่ให้อยู่ในพระหัตถ์ของพระเจ้าจะมีความมั่นใจในตนเองมากกว่ามนุษย์ที่ที่มีความคิดว่า ตนนั้นเป็นบุคคลอิสระ ไม่อยู่ในอำนาจของพระเจ้า

บทบาทของคริสตศาสนา แสดงออกในระยะเวลาของยุคมีดนั้น ได้แก่การแสดงความคิดว่าคริสตศาสนามีเอกลักษณ์ที่จะผูกพันและปลดปล่อยไม่เฉพาะแต่เรื่องจิต วิญญาณเท่านั้น แต่ยังคลุมไปถึงเรื่องของทางโลกด้วย

โดยเหตุนี้ ความคิดที่ว่าคริสตศาสนามีอำนาจเหนือกษัตริย์ และพระจักรพรรดิทั้งหลาย นั้น ก็เป็นความคิดที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า คริสตศาสนานั้น เป็นเครื่องมืออันมีอำนาจยิ่งของพระเจ้านั่นเอง

อภิปรัชญาพลาโตใหม่ที่อธิบายและขยายความโดยโพลติเนียส ทำให้นักบุญออกัสตินเข้าใจว่าพระเจ้าเป็นจิต ไม่ใช่สสาร พระเจ้าเป็นสิ่งนิรันดร ไม่มีการเสื่อม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง พระเจ้าเป็นเอกภาวะอันสูงสุด เป็นวิญญาณของดวงวิญญาณทั้งปวง พระเจ้านี้อาจมองเห็นได้เป็นรูปนิมิตอันลึกลับ ถ้าเราได้ฝึกอบรมโดยการอดอาหาร การถือพรหมจรรย์ และการทำความเพียร

พระเจ้าเป็นภาวะอันสูงสุด เป็นบ่อเกิดของภาวะที่สร้างสรรค์ขึ้นมาทั้งปวงเป็นโลกจักรวาลที่สร้างขึ้นมาจากความว่างเปล่า ความปรารถนาของพระเจ้า **พระเจ้าเป็นสิ่งที่อยู่ในสถานที่ทุกแห่งในรูปของจิต** โลกจักรวาลทั้งหมด รวมกันเป็นเอกภาวะอยู่ในพระเจ้า

การที่นักบุญออกัสตินยอมรับเอาความคิดนี้ เขาได้ปฏิเสธความคิดเดิมตามคติของลัทธิมานิชีส (Manichees) ที่ว่าโลกนี้เป็นทวิภาวะ (Dualism) ของความดีและความชั่ว ทำให้เกิดทฤษฎีที่ว่า กายของมนุษย์และครึ่งหนึ่งของวิญญาณมนุษย์นั้น ถูกสร้างขึ้นมาจากซาตาน มาบัดนี้ นักบุญอิกไนซ์ ยอมรับความคิดที่ว่า **มนุษย์นั้นมีสภาพเดิมเป็นความดีทั้งหมด ความชั่วมิใช่พลังอำนาจนิรันดร์ ที่เป็นศัตรูของพระเจ้า แต่เป็นผลของความโง่เขลาของมนุษย์ที่หันหลังหนีไปจากพระเจ้า**

บาปและการปลดปล่อยบาป (Sin & Redemption)

บุคคลที่ต้องการชำระตนให้พ้นบาป การชำระตนให้พ้นบาปนั้นทำอย่างไร? ออกัสตินปฏิเสธความคิดที่ว่า บุคคลสามารถที่จะเป็นคนดีก็ได้ ถ้าต้องการที่จะเป็น แต่เขารับเอาคำสอนที่ว่า “คริสตศาสนิกชนนั้น จะถูกตัดขาดออกจากบาปได้ก็โดยอาศัยพระมหากรุณาอย่างยิ่งของพระเจ้า และความกรุณาของพระเจ้า จะมีได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้น เป็นบุคคลที่ถูกคัดเลือกแล้ว คริสตจักรประกอบด้วยบุคคลใหม่ ซึ่งเป็นผู้ถูกคัดเลือกแล้วนี้ เป็นองค์การที่มองเห็นได้ว่าประกอบด้วยบุคคลผู้ได้รับการชำระบาปแล้ว บุคคลที่ถูกชำระบาปแล้วจะมีความรู้สึกที่ **ตนเป็นผู้ถูกเลือก** การถูกเลือกเป็นการปลดปล่อยความหยิ่งผยองใจ ๆ ทั้งหมด เป็นการได้เกียรติศักดิ์ชนิดใหม่, ความปราศจากความกลัวโดยสิ้นเชิงและพลังอันไม่มีขอบเขตแก่บุคคลนั้น

นักบุญออกัสตินถือว่า โลกนี้คือการเตรียมชีวิตเพื่อโลกหน้า และแล้ว เขาก็พ้นจากความคิดที่ร้ายกาจที่สุดของลัทธิมานิชีสที่ว่า ธรรมชาติที่แท้ของมนุษย์นั้นคือความชั่ว บทนิพนธ์เรื่อง The City Of God ของออกัสตินทำให้เกิดปรัชญาใหม่ที่สำคัญของประวัติศาสตร์ขึ้น ออกัสตินเห็นว่า ศาสนจักรเป็นองค์การที่แน่ชัดที่มีอยู่ในโลกและไม่ใช่องค์การของโลกหน้าที่อันสูงสุดของรัฐคือการพิทักษ์รักษานครของพระเจ้า คือคริสตศาสนจักรไว้ให้ได้ ถ้าหากรัฐใดไม่ใช้รัฐที่นับถือศาสนาคริสต์แล้ว ศาสนจักรก็จะสาปแช่งรัฐนั้น เพราะว่าคริสตศาสนจักรนั้นอ้างว่ามีอำนาจเหนือโลก และมีอำนาจเหนือรัฐในทางโลกด้วย

ถ้าโลกนี้อยู่ในอำนาจของซาตาน และยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ต่ำทราม โลกนี้ไม่อาจเป็นโลกที่หลุดพ้นจากบาปได้ ไม่อาจจะเป็นอาณาจักรของพระเจ้าบนพื้นพิภพได้ อาณาจักรของพระเจ้าจะไม่ใช้สังคมในอนาคตที่ประกอบด้วยคนดี แต่สังคมปัจจุบันที่ประกอบด้วยบุคคลที่ควรสนใจเรื่องคุณค่าทางวิญญาณกลับจะไม่สนใจในเรื่องคุณค่าทางวิญญาณ

สรุปแล้ว ปรัชญาประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องสำคัญระหว่างคริสตศาสนจักรกับรัฐอาณาจักร หลังจากนั้นเป็นเวลาหลายศตวรรษ เมื่อพระสังฆราชกรีกอริ (Gregory, the Great) บังคับพระเจ้าจักรพรรดิเฮนรี่ที่ 5 ให้คุกเข่าลงคารวะท่านท่ามกลางหิมะฤดูหนาว หน้าประตูปราสาทคอนนอสสา ด้วยความอภัยอย่างไรก็ยรีติ เพื่อรับน้ำมนต์ไถ่บาปจากพระราชอาชญากรรมทางวิญญาณนั้น นั่นคือชัยชนะของนักบุญอ็อกัสติน ผู้อ้างเอกลัทธิว่า พระสันตปาปา นั้นมีอำนาจเหนือพระราชอาชญากรรมในทางโลกทั้งปวง

นักปรัชญาอาหรับ (ปรัชญาอิสลาม)

ขณะที่แสงสว่างแห่งความรู้และวัฒนธรรมดับลงทีละดวง ๆ จากยุโรปนั้น อารยธรรมที่เคยรุ่งเรืองกว่าอารยธรรมที่พบในกรุงโรมกำลังเจริญขึ้นในตะวันออกกลาง (กรุงดามัสกัส, กรุงแบกแดด, กรุงไคโร)

ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 8-11 อันเป็นยุคมีดของยุโรปนั้น วัฒนธรรมของอาหรับกำลังรุ่งเรืองรับเอาวิทยาการจากตะวันออกและจากกรีกโบราณ โดยที่พวกอาหรับได้ปรับปรุงความรู้ทางเคมี ตามที่มนุษย์ในสมัยนั้นมีอยู่ และแยกวิชาเคมีและฟิสิกส์ออกมาจากอภิปรัชญาและวิชามายากล

เหนือสิ่งอื่นใด พวกอาหรับได้รับมรดกทางปรัชญาที่สำคัญของกรีกมาเก็บรักษาไว้ อันได้แก่ปรัชญาของอริสโตเติล ซึ่งได้รับการแปลมาสู่ภาษาอาหรับ งานนิพนธ์ในรูปของภาษาอาหรับนี้เองที่ต่อมาได้แพร่หลายกลับไปสู่ยุโรปอีกครั้งหนึ่ง

สิ่งที่นักปรัชญาชาวอาหรับพยายามกระทำนั้นก็คือ พยายามอธิบายแนวความคิดของศาสนาอิสลามให้เป็นที่เข้าใจ และยอมรับของปัญญาชน โดยนำเอาปรัชญาของอริสโตเติลมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ศาสนวิทยาของอิสลาม ประสานความคิดที่มีเหตุผลเข้ากับสัจธรรมที่เป็นการเปิดเผย และดลบรรดาของพระเจ้า

อภิปรัชญาของอวิเชนนา (Avicenna) (มรณกรรม เมื่อ ค.ศ. 1037)

อวิเชนนา เป็นผู้แปลงานของอริสโตเติล ไปในแนวความคิดของลัทธิเพลโตใหม่-พระเจ้าไม่สามารถสร้างสารวัตถุทั้งหลายได้โดยตรง ในจิตใจของพระเจ้านั้นแต่ภาวะสากลและภาวะสากลนี้ถูกครอบงำและถูกบังคับโดยสติปัญญาที่อยู่ใต้อำนาจของพระเจ้า

ประการที่สอง เหมือนกับความคิดที่มีอยู่ในจิตใจของคนช่วงนั้น รูปแบบของนามธรรมแสดงออกมาก่อนเป็นรูปธรรม แบบหรือความคิดของสิ่งต่าง ๆ ในภาวะแห่งนามธรรมก็มีอยู่ในจิตใจของพระเจ้าขณะนั้น

ประการที่สาม ภาวะสากลหรือแบบ หรือความคิดที่จะกลายเป็นรูปธรรมขึ้นมา เมื่อแสดงปรากฏออกมาในสสาร เหมือนการที่รูปปั้นถูกปั้นขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงมี “ความคิด” เกี่ยว กับตัวของมนุษย์อยู่ในจิตใจของพระเจ้า และเมื่อพระเจ้าสร้างมนุษย์ขึ้น ความเป็นมนุษย์จึง มีปรากฏอยู่ในตัวบุคคลทุกคน

ประการที่สี่ เรามองเห็นสภาวะสากลที่ปรากฏอยู่ในสิ่งแต่ละสิ่ง แต่ละอย่างแล้ว ใช้วิธีการเอาความคิดดึงเอาสภาวะสากลนี้ออกมา และสร้างสภาวะสากลขึ้นมา หลังจากใช้ การสังเกตสิ่งทั้งหลายที่มีภาวะสากลนั้นอยู่ ฉะนั้นภาวะสากลจะมีภาวะอันแท้จริงของมันอยู่ ในสิ่งทั้งหลายที่มีภาวะสากลแฝงอยู่

อเวอร์โรส (Averoes ค.ศ. 1126-1198)

อเวอร์โรส ไม่ใช่นักปรัชญาผู้มีความคิดริเริ่มเป็นพิเศษ แต่เป็นผู้นิพนธ์รรถกถา อันละเอียดเกี่ยวกับงานนิพนธ์ของอริสโตเติล อเวอร์โรสเชื่อว่าสสารมีสภาพเป็นสิ่งนิรันดร และไม่จำเป็นต้องมีการสร้างสรรค์ มีพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกขึ้น นักบุญอโควินัสรับว่า ความคิดนี้ เป็นความคิดที่มีเหตุผลในแง่ปรัชญา

อเวอร์โรส เชื่อว่า เหตุผลเป็นสิ่งที่ เป็นภาวะสากล เหตุผลเป็นสมบัติร่วมกันของ มนุษยชาติ มีลักษณะเป็นวิญญานของโลก สิ่งที่เป็นวิญญานเฉพาะบุคคลไม่มี จิตใจของ เราเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งแห่งจิตใจของสากลจักรวาล เหตุผลของพระเจ้านี้อยู่ในตัวเราทุกคน เป็นทรรศนะแบบสรรพเทวนิยม ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นพระเจ้าหรือมีภาวะพระเจ้าทั้งสิ้น

นักศาสนวิทยา ได้วิจารณ์งานของอเวอร์โรส เรื่อง สัจธรรมสองนัย ว่า ทรรศนะ นั้นอาจเป็นจริงในแง่ ศาสนวิทยา (Theology) แต่อาจไม่เป็นความจริงในแง่ของปรัชญา (Philosophy) และขณะเดียวกันทรรศนะเป็นจริงในแง่ปรัชญานี้ อาจจะไม่เป็นจริงในแง่ศาสนวิทยาก็ได้

นักบุญอโควินัส (St. Aquinas ค.ศ. 1225 - 1274)

ความคิดของพลาโตใหม่ ได้แยกจิตและกายออกจากกัน และถือว่าประสาทสัมผัส เป็นสิ่งที่ขัดขวางมากกว่าจะสนับสนุนชีวิตทางศาสนา เช่นความคิดที่ว่า เหตุผลต้องอยู่ใต้ อำนาจของศรัทธา ทั้งยังมีแนวโน้มที่จะถือเอาว่า ธรรมชาติเป็นความชั่วช้าสามัญ หรือ เป็นภาวะต่ำทราม และเป็นอันตรายต่อจิตใจ ปัญหาเหล่านี้จะหาได้โดยการทำความเข้าใจใน สัจธรรมของจิตอันบริสุทธิ์

งานของนักบุญอโควินัส เป็นปรัชญาที่ปฏิเสธคติที่ว่า ความชั่วหรือบาปนั้น มีรากฝัง อยู่ในร่างกายหรือในโลกแห่งสสารวัตถุ หรือในธรรมชาติ ถ้าหากว่าวัตถุถูกใช้ไปในทางเลวได้ สิ่งที่เป็นจิตก็ถูกใช้ในทางเลวได้ แต่ทั้งกายและจิตสามารถจะทำให้บริสุทธิ์ได้ทั้งสองอย่าง ไม่ใช่สิ่งเลวทราม

นักบุญไอควินัส ปฏิเสธทรรศนะของพลาโตที่ว่า ความรู้ทางสติปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นจากการที่วัตถุที่สัมผัสได้มากระทบกับสติปัญญา สำหรับอริสโตเติลและอไอควินัส ถือว่าการรับรู้โดยอาศัยประสาทสัมผัสนั้น เป็นพื้นฐานของการสรุปเป็นหลักการหรือความคิด หลักการนั้น เป็นภาวะที่มีอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ไม่ได้เป็นภาวะที่แยกต่างหากจากสิ่งของนั้น และเป็นภาวะที่สามารถจะเข้าใจได้โดยตรงโดยทางสติปัญญา

นักบุญไอควินัส ได้ย้ำถึงความสำคัญเรื่องการรับรู้โดยอาศัยประสาทสัมผัส นั้น เป็นการเตรียมทางเพื่อเปลี่ยนปรัชญาของพลาโต ไปสู่การสังเกตทางวิทยาศาสตร์ และเป็น การสนับสนุนทฤษฎีแห่งความรู้ที่ยืนยันว่า

“ไม่มีอะไร ในจิตใจ ที่จะไม่ผ่านประสาทสัมผัสมาก่อน”

(There is nothing in the mind which was not first in the senses)

ทฤษฎีเกี่ยวกับวิญญาณของนักบุญไอควินัส มีลักษณะเป็นแบบอริสโตเติล อริสโตเติล มิได้ถือว่าวิญญาณเป็นเนื้อแท้ของสิ่งทั้งปวง และกายนั้นก็ไม่มีสำคัญอันใด จิตนั้นเป็นแบบหรือการปฏิบัติหน้าที่ หรือรูปแบบของการปรากฏอยู่ของกาย วิญญาณนั้นเป็นผลรวมของพลังและขบวนการทั้งปวงของกาย มนุษย์จะไม่เป็นมนุษย์เลยถ้าปราศจากร่างกาย หรือปราศจากจิตใจ ฉะนั้นวิญญาณกับร่างกาย จึงเป็นสิ่งเดียวกันแยกกันไม่ได้

นักบุญไอควินัสและนักบุญออกัสติน นั้น กล่าวได้ว่า “เป็นนักสังคมนิยม” กล่าวคือ เขาได้เห็นว่า สิ่งที่มีลักษณะเป็นสากล (Universal) เช่น แบบ (Form) ในปรัชญาของพลาโต และอริสโตเติล หรือพระเจ้าในคริสตศาสนา เป็นสิ่งที่มีอยู่จริงในตัวตนเอง โดยไม่ขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของมนุษย์ และสามารถจะค้นพบสิ่งนั้นได้ เมื่อมีความรู้ที่แน่นอน

ปัญหาเรื่องศรัทธากับเหตุผล

นักบุญไอควินัส ถือว่า ศรัทธากับเหตุผล จะต้องไม่ขัดแย้งกัน สังคมนั้นจะเข้าถึงได้โดยสองทาง คือทางศาสนา และทางการศึกษาธรรมชาติ ทั้งสองทางจึงจะประสานสัมพันธ์กัน

นักบุญไอควินัส ถือว่า การมีอยู่ของพระเจ้าเป็นเจ้านั้น สามารถพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผล การพิสูจน์ดังกล่าวนี้ อาจเป็นเรื่องยากสำหรับบุคคลธรรมดาที่จะเข้าใจได้ ด้วยเหตุนี้ คนส่วนมากจึงรับว่า พระเจ้ามีจริงโดยอาศัยศรัทธา หรืออำนาจ นักบุญไอควินัส เห็นว่า สังคมนั้นหลายอย่างที่เหตุผลไม่อาจแสดงให้เข้าใจได้ง่ายนั้น เป็นสิ่งที่พระเจ้าบันดาลให้เห็นโดยผ่านทางคริสตจักร แต่สังคมนั้นเหล่านี้ เป็นสังคมนั้นที่แสดงออกอย่างมีเหตุผล

ดันส์ สโคตัส (Duns Scotus ค.ศ. 1255-1308)

วิลเลียมแห่งโอกแคม (William of Ockham มรณกรรมเมื่อ 1348)

นักปรัชญาทั้งสองคนนี้เป็นผู้แยกศรัทธาและเหตุผลออกจากกัน การแยกตัวระหว่างเหตุผลกับศรัทธานั้น เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ความพยายามของนักบุญอโควนัสในอันที่จะทำให้ศรัทธาประสานกับเหตุผลนั้น ไม่อาจทำให้สำเร็จได้

โอกแคมปฏิเสธว่า หลักความเชื่อของศาสนานั้น เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะแสดงด้วยเหตุผลได้

ดันส์ สโคตัส ยืนยันว่าเหตุผลนั้น เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันกับเรื่องของโลก และเรื่องของสิ่งที่สัมผัสรับรู้ได้เท่านั้น ส่วนศรัทธานั้น ตั้งอยู่บนรากฐานของการรับเอา โดยอาศัยอำนาจของความเชื่อเป็นหลัก

ทรรคนะดังกล่าว แม้จะเป็นทรรคนะที่สนับสนุนป้องกันศรัทธา แต่ก็เป็นการเตรียมทางที่จะนำไปสู่การแบ่งแยกระหว่างปรัชญากับเทววิทยา

ปรัชญาสมัยกลาง ได้บรรลุความเจริญอย่างสูงสุดในคริสต์ศตวรรษที่ 13 แล้วต้องเผชิญกับการแตกสลายลงในคริสต์ศตวรรษที่ 14 ส่วนในคริสต์ศตวรรษที่ 15 นับเป็นศตวรรษที่นำมาซึ่งการเริ่มต้นของปรัชญาสมัยใหม่

ปัญหาประจำบทที่ 3

1. ทำไมจึงเรียกว่า ยุคมืด ยุคที่สอง และ ยุคที่สาม จงชี้แจง?
2. การที่นักบุญออกัสติน เข้าใจว่า “พระเจ้าเป็นจิตไม่ใช่สสาร” “พระเจ้าเป็นสิ่งนิรันดร วลว” นั้นนักบุญท่านนี้ ได้แนวความคิดมาจากไหน? หมายความว่าอย่างไร?
3. ที่ว่าโลกนี้เป็นทวีภาวะของความคิดและความชั่ว หมายความว่าอย่างไร?
4. บุคคลผู้มีบาปจะปลดเปลื้องบาป ได้อย่างไร? ในเรื่องนี้นักบุญออกัสตินได้แสดงทัศนะไว้อย่างไร?
5. นักบุญอิกวนัส กับ ดันสโกตัส และ วิลเลียมส์แห่งโอคแคม แสดงทัศนะเรื่องศรัทธา กับเหตุผลไว้อย่างไร จงวิจารณ์?